

*Uudenmaan liitto
Nylands förbund*

2004

VAIKUTUSTEN ARVIOINTI Liite 1

Maakuntakaavan tavoitteet ja tavoitteiden vaikutusten arviointi

Uudenmaan liitto

**Uudenmaan maakuntakaava
14.12.2004**

MAAKUNTAKAAVAN TAVOITTEET (Kaavaselostuksen luku 3.2.2.)

Maakuntakaavan maankäyttöratkaisujen lähtökohtana on maakunnan suunnittelussa tehty väestön sijoittumista koskeva tarkastelu, joka edellyttää varautumista väestön kasvuun, erityisesti Helsingin seudulla. Kasvun ohjaamisessa tavoitteena on nykyisen rakenteen hyödyntäminen ja vähäisin voimavaroin aikaansaatatavat rakenteen laajennukset. Alue- ja yhdyskuntarakennetta koskevat tarkastelut edellyttävät yhteistyötä eri maakunnan liittojen kanssa.

Maakuntakaavalle on asetettu seuraavat tavoitteet edellä kuvatun tavoitetilan saavuttamiseksi:

1. Uudenmaan aluerakenne on eheä ja palvelut helposti saavutettavissa

Kaavaratkaisun lähtökohtana on monikeskustainen rakennemalli. Koko maakunnan kaupunkien, kuntien keskustaajamien sekä kaupunkiseutujen ja ylimaakunnallisten kehittämisvyöhykkeiden väestönkasvumahdollisuudet turvataan. Kullekin alueelle ja vyöhykkeelle ominaisia kehittymismahdollisuuksia tuetaan maankäytön keinoin sekä edistämällä kasvun edellytyksiä että hallitsemalla yhdyskuntarakenteen suuria muutoksia.

Toimivaa, turvallista ja viihtyisää aluerakennetta tuetaan ohjaamalla kasvu olemassa oleviin taajamiin ja kyläkeskuksiin siten, että alueen asumisviihtyisyys ja riittävät virkistysalueet säilytetään. Rakenteen täydentäminen ja tiivistäminen edistää päästöjä vähentävien liikenteen ja teknisen huollon järjestelmien kehittämistä sekä säästää luontoa. Mahdolliset poikkeamat, joihin voimakas väestönkasvu voi pakottaa, pitää pystyä osoittamaan kestävä kehityksen mukaisiksi.

Maaseudun taajama- ja kylärakennetta, saaristoalueita sekä niitä tukevaa vapaa-ajan asumista kehitetään edistämällä olemassa olevien rakenteiden hyödyntämistä ja palvelujen saatavuutta.

Aluerakenteen tiivistäminen ja täydentäminen tukee yhdyskuntien monipuolista ja tasapainoista sosiaalista rakennetta.

Laajasalon öljysatama- ja varastoalueen toimintojen siirtämiseen varaudutaan osoittamalla taajamatoiminnoiksi muuttuvalle liikennealueelle korvaava paikka. Malmin lentoaseman toimintojen siirtämiseen varaudutaan joko hajasijoittamalla toiminnat tai osoittamalla taajamatoiminnoiksi muuttuvalle liikennealueelle korvaava paikka.

Liikennesuunnittelu ja maankäytön suunnittelu sovitetaan yhteen. Varsinkin Helsingin seudun kasvusuunnat valitaan hyödyntämällä joukkoliikenteen, erityisesti raideliikenteen sekä ympäröivän kaupunki- ja taajamaverkon mahdollisuuksia. Uudet liikenneväylät pyritään sijoittamaan nykyisten väylien yhteyteen. Helsinki-Vantaan lentoaseman ja muiden kaavassa esitettävien lentoasemien lentomelualue otetaan huomioon suunnittelussa.

Vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittamisella tuetaan yhdyskuntarakenteen eheyttämistä.

Maanpuolustuksen ja rajavalvonnan alueelliset edellytykset turvataan.

2. Elinkeinotoiminta on kilpailukykyistä sekä maakunnan kansallinen ja kansainvälinen asema on vahva

Maakunnan kehittymismahdollisuuksia kansallisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä edistetään yhdyskuntarakenteellisin ja alueidenkäyttöä koskevin toimenpitein.

Kansainvälisen lentoaseman toimintaedellytyksiä parannetaan ja varaudutaan sen kytkemiseen osaksi raideliikenneverkkoa.

Teollisuuden, kaupan ja muun yritystoiminnan toimintaedellytyksiä tuetaan riittävin aluevarauksin ja tarkoituksenmukaisin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyin.

Maa- ja metsätalouden toimintaedellytyksiä edistetään alueidenkäyttöratkaisuilla. Taajamien ympärillä kehitetään urbaania maatalousvyöhykettä.

Matkailukeskusten ja -alueiden verkottumista ja vapaa-ajan vyöhykkeiden kehittämistä toimivina palvelukokonaisuuksina tuetaan.

Tärkeiden kehittämisvyöhykkeiden suunnittelulla ja kehittämistoimenpiteillä luodaan edellytykset hyvistä yhteyksistä ja kansainvälisestä logistiikkaverkosta hyötyvien toimintojen sijoittumiselle kiinnittäen erityistä huomiota eri toimijoiden yhteistyöhön sekä liikenteen, elinkeinoelämän ja ympäristöarvojen yhteensovittamiseen.

Kehäkaupunki-aluetta kehitetään sen luontaisista lähtökohdista työpaikka- ja tilaa vaativien kaupallisten palveluiden alueena, jonka kehittämiseen liittyy julkisen liikenteen palvelutason merkittävä kohottaminen. Kehäkaupungilla tarkoitetaan sitä maankäytön muutosvyöhykettä, joka alkaa Vuosaaren satamasta ja jatkuu noudattaen E 18 -tien linjausta.

Osaamiskeskittymien toiminta- ja kehittämisedellytyksiä edistetään maankäytön ja liikennejärjestelmien suunnittelulla sekä yritysalueiden ja koulutuksen kehittämisellä.

3. Liikenneverkko palvelee joustavasti ja yhdyskuntatekninen huolto toimii tehokkaasti

Lento- ja meriliikenteen kehittämisedellytyksiä parannetaan. Varaudutaan Vuosaaren sataman toteuttamiseen.

Toimivan yhdyskuntarakenteen edellyttämät liikennetarkaisut turvataan ja tarpeellisten valtakunnallisten väylien ja raideliikenteen verkon laajennuksiin varaudutaan liikennejärjestelmäsuunnitelmien pohjalta. Varaudutaan Kerava-Lahti-oikoradan rakentamiseen sekä E 18 -tien Turku – Helsinki – Vaalimaa ja Turun radan kehittämiseen.

Pääkaupunkiseudun joukkoliikenteen edellytyksiä parannetaan varautumalla raideliikenne- ja metroverkon laajentamiseen.

Liikenneväylät sijoitetaan niin, että ne pirstovat mahdollisimman vähän yhtenäisiä luontoalueita eivätkä lisää vesialueiden, pohjavesialueiden eivätkä maaperän pilaantumisriskiä.

Terveellisen ja hyvälaatuisen veden saanti turvataan. Pohjavesialueet ja erityisesti vedenhankintaan käytettävät pintavesialueet säilytetään mahdollisimman luonnontilaisina. Pohjavesialueille ei osoiteta sellaista uutta toimintaa, joka aiheuttaa erityistä vaaraa.

Energiaa säästäviä maankäyttöratkaisuja edistetään ja energihuollon edellytykset turvataan. Sähkön ja lämmön yhteistuotannon lisäämiseen ja uusiutuvien energiavarojen kuten tuulivoiman hyödyntämiseen varaudutaan. Venäjältä Keski-Eurooppaan suuntautuvan kaasuputken linjaukseen varaudutaan.

Ylikunnallisten vesi- ja jätehuollon yleissuunnitelmien toteuttamiselle luodaan mahdollisuudet. Jätteenkäsittelylaitoksille osoitetaan riittävät alueet ottaen huomioon asutuksen ja ympäristön antamat reunaehdot sekä edistetään jätteiden hyötykäyttöä ja tarkoituksenmukaista käsittelyä

Pilaantuneet maa-alueet, niiden käsittely ja loppusijoitus otetaan huomioon toimintojen suunnittelussa siten, että asutuksen ja luonnon antamat reunaehdot turvataan.

4. Turvallinen, terveellinen ja viihtyisä ympäristö on maakunnan voimavara

Elollisen ja elottoman luonnon kannalta herkäät alueet otetaan huomioon ja edistetään niiden luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Luonto- ja maisema-arvojen säilyminen turvataan erityisesti saaristossa, harjualueilla ja ranta-alueilla. Saaristovyöhykkeiden erilaiset luontosuhteet otetaan huomioon.

Ympäristöhaittoja aiheuttavien ylikunnallisten ja maakunnallisten hankkeiden ja laitosten sijoittuminen ratkaistaan ja aiheutuvat ympäristöriskit minimoidaan.

Luonnonvarojen säästeliästä ja kestävästä käyttöä edistetään ja niiden saatavuus turvataan myös tuleville sukupolville.

Haitalliset terveysvaikutukset ja onnettomuusriskit sekä pohjavesien pilaantumis- ja muuttumisriskit minimoidaan sekä vesistökuormitusta vähennetään maankäyttöratkaisuilla.

Suojelu- ja viheralueista muodostetaan viheralueverkosto, jonka käyttö sovitetaan ekologisiin reunaehtoihin.

Laajojen aluekokonaisuuksien sekä maakunnan suurimpien jokivesistöjen säilyminen virkistys- ja ulkoilukäytössä turvataan. Luodaan maankäytölliset edellytykset seudullisten virkistysalueiden säilymiselle ja kehittämiselle erityisesti pääkaupunkiseudulla ja sen lähiympäristössä. Kansallispuistojen toimintaedellytykset turvataan.

Maakunnassa turvataan kattava virkistysalueiden ja viherkäytävien muodostama verkosto, jossa myös maa- ja metsätalousalueiden jokamiehenoikeuksiin perustavalla moninaiskäytöllä on merkittävä osuus. Erityisesti rannoilla säilytetään yhtenäisiä, rakentamattomia vapaa-alueita. Vesi- ja rantaluonnon suojelua edistetään.

Luodaan liikkumisen ja virkistysalueiden saavutettavuuden kannalta riittävän tiheä ja korkeatasoinen ylikunnallinen ulkoilureitistö käyttäen hyväksi virkistys-, suojelu-, maa- ja metsätalousalueita sekä viherkäytäviä, tiestöä ja polustoa.

Lajien säilymistä ja liikkumista turvaavan ekologisen verkoston säilymistä edistetään. Etsitään maankäytöllisiä ratkaisuja myös riistanhoitoa palveleville ekologisille käytäville. Yhtenäisiä luontoalueita ei perusteta maankäytöllä. Yhtenäisille, hyvälle tai maiseman kannalta tärkeille pelto- ja metsäalueille ei osoiteta muuta maankäyttöä ilman erityisiä perusteita.

Uudenmaan rikkaan kulttuuri- ja rakennusperinnön arvot ja historiallinen kehys otetaan kaavaratkaisussa huomioon. Kulttuuri- ja luontoperintöä koskevat kansainväliset sopimusvelvoitteet ja valtioneuvoston päätökset sekä valtakunnalliset ja maakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon.

Kaavaratkaisussa otetaan huomioon rakennuskannan ajallinen kerroksellisuus ja alueelliset ominaispiirteet. Sekä kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen että niitä luoneen alkuperäisen toiminnan edellytykset turvataan.

TAVOITTEIDEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Maakuntakaavan tavoitteiden vaikutusten arviointi perustuu lähtökohdiltaan maankäyttö- ja rakennuslain valmisteluun liittyneeseen vaikutusten arviointiin (Hallituksen esitys eduskunnalle rakennuslainsäädännön uudistamiseksi). Myös valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista sisältää erillisen vaikutusten arvioinnin. Sekä lainvalmisteluun että valtioneuvoston päätökseen liittyvä vaikutusten arviointi on ollut laadullista. Vaikutusten määrää, laajuutta ja merkittävyyttä on voitu arvioida vain hyvin yleispiirteisesti. Myös maakuntakaavan tavoitteiden osalta on tyydyttävä yleispiirteiseen ja laadulliseen arvioon. Maakuntakaavan tavoitteita laadittaessa on kiinnitetty lain edellyttämällä tavalla huomiota maakunnan oloista johtuviin erityistarpeisiin. Näitä erityistarpeita ovat varautuminen voimakkaaseen väkiluvun kasvuun ja rakentamiseen sekä niistä seuraavaan liikennemäärien kasvuun, aluerakenteen tiivistämistarpeeseen ja maankäytön yleiseen tehostumiseen.

Tavoitteiden vaikutuksia tarkastellaan seuraavassa maankäyttö- ja rakennusasetuksen 1 §:ssä esitetyn ryhmittelyn mukaisesti.

Vaikutukset ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön

Ihmisten elinoloihin vaikuttavat ensisijaisesti asumista, palveluja, työpaikkoja ja liikennettä koskevat ratkaisut. Tavoitteiden mukaisella alueidenkäytöllä on pääsääntöisesti myönteisiä vaikutuksia elinoloihin. Aluerakenteen tiivistämisellä turvataan riittävä asuntotuotanto ja asumisväljyyden kasvu. Asumistaso paranee ja asuntoalueiden kasvava määrä lisää valintamahdollisuuksia asuinpaikan ja asumismuodon suhteen. Myös maakuntaan muuttaville kyetään tarjoamaan hyvä asumistaso. Monin paikoin asumisympäristö muuttuu ja kaupungistuu.

Asukkaan asuinympäristöä koskevat toiveet ja suhtautuminen muutoksiin on aina yksilöllistä. Siten voivat vaikutukset olla kunkin osallisen kohdalla joko myönteisiä tai kielteisiä. Yleisesti rakentaminen koetaan paikallisesti uhkana virkistykseen ja ulkoiluun soveltuvien alueiden riittävyydelle sekä paikallisen kulttuurin säilymiselle. Viimekädessä on muistettava, että vain hyvä ympäristö on positiivinen kilpailutekijä.

Tavoitteiden mukainen maankäyttö mahdollistaa eri toimintojen kehittymisen ja laajentumisen ja luo siten edellytyksiä kilpailukyvyn parantumiselle ja taloudelliselle kasvulle. Tavoitteet tukevat elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja sitä kautta yrittäjyyttä, työllisyyttä ja toimeentuloa. Aluerakenteen tiivistäminen luo edellytyksiä paikallisen palvelutason kohottamiseen ja lähipalveluiden lisäämiseen.

Liikenneväyläratkaisut lisäävät yleisesti liikkumismahdollisuuksia. Joukkoliikenteen kehittäminen lisää autottomien liikkumismahdollisuuksia. Tiiviimpi rakentaminen tukee kevyen liikenteen kehittämistä. Väestönkasvu ja toimintojen vilkastuminen lisää liikennesuoritetta. Liikenteen päästöt ja liikennemelu heikentävät paikallisesti elinympäristön laatua.

Virkistys- ja ulkoilualueiden riittävyys luo edellytyksiä liikuntaan liittyvälle vapaa-ajanvietolle myös lähellä taajamia. Verkoston muodostavilla viheralueilla on myös yleinen elinympäristöä monipuolistava ja viihtyvyyttä lisäävä merkitys.

Vaikutukset maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon

Rakennusten, väylien ja tekopintojen alle jäävän maapinta-alan määrä kasvaa. Muutoksilla on paikallisia vaikutuksia mm. pinta- ja pohjavesiin. Uusiutumattoman, maa- ja kallioperästä saatavan kiviaineksen kokonaiskulutusta kasvaa rakentamisen jatkuessa voimakkaana. Väestönkasvu lisää raakaveden kokonaiskulutusta. Kasvu näkyy myös jätevesien määränä ja vesistöihin kohdistuvina vaikutuksina. Toisaalta rakenteen tiivistäminen ja puhdistustekniikan kehittyminen mahdollistavat tehokkaamman jätevesien käsittelyn. Vesistöihin kohdistuvat myönteiset ja kielteiset vaikutukset ovat laaja-alaisia.

Liikennesuoritteiden kasvu lisää ajoneuvopäästöjä. Vaikutukset ilman laatuun ovat suurimmat vilkasliikenteisten väylien lähellä. Heikoimpina, mutta ympäristöä kuormittavina kohdistuvat ilmaan tulevat päästöt koko maakunnan alueelle. Vaikutukset näkyvät hitaina, mutta pitkäkestoisina metsissä, maaperässä ja pintavesissä. Erityisesti liikenteen päästöt vaikuttavat kasvihuoneilmiön nopeuteen.

Tiivistyvä aluerakenne mahdollistaa tehokkaamman energiankäytön erityisesti lämmityksessä, mikä vähentää päästöjä ilmaan. Uusiutuvien energiamuotojen ja maakaasun käytön edistämällä on myönteisiä ympäristövaikutuksia.

Vaikutukset kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin

Tavoitteeksi asetettu toimiva ekologinen verkosto säilyttää kasvi- ja eläinlajien kasvupaikkoja ja mahdollistaa lajien leviämisen ja liikkumisen. Verkosto ja erityisesti suojelualueet ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta ja suojelun suotuista tasoa. Laajojen metsäkokonaisuuksien säilyttäminen ottaa huomioon monien lajien riippuvuuden metsäluonnosta.

Rakentaminen ja alueidenkäytön muutokset vähentävät ja muuttavat ainakin paikallisesti luonnon monimuotoisuutta. Muutokset ovat suurimpia tiivistyvillä alueilla. Rakentamisen ulkopuolelle jäävillä alueilla on mahdollista säilyttää ja lisätä luonnon monimuotoisuutta. Toisaalta tiivistyvillä alueilla ympäristörakentamisen ja ympäristöhoidon määrä ja laatu kohoaa.

Vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen

Yhdyskuntarakenteen kannalta epätarkoituksenmukainen hajautuminen hidastuu ja osin estyy. Kehityksellä on pitkäaikaisia yhdyskuntataloudellisia vaikutuksia. Tiivistyvien ja eheytyvien alueiden toiminnot monipuolistuvat, mikä lisää niiden aluerakenteellista omavaraisuutta asumisen, työpaikkojen ja palvelujen tarjonnassa. Aluerakenteen tiivistyminen nostaa aluetehokkuuksia, suosii kerrostalovaltaista rakentamista ja nostaa maapohjan hintaa. Rakentamisen vaikutus on voimakkainta liikenneväylien varsilla. Tiivistyvässä aluerakenteessa energiankäytön hyötysuhde paranee ja muun muassa kaukolämmön käyttöä voidaan lisätä.

Joukkoliikenteen kehittämisedellytykset paranevat. Varsinkin raideliikenteen osuuden kasvu vähentää liikenteen päästöjä. Toimintojen monipuolistuminen tiivistyvillä alueilla luo edellytyksiä henkilöautonliikenteen vähenemiselle ja kevyen liikenteen kasvulle. Toisaalta väestönkasvu ja taloudellinen kasvu lisäävät työmatka-, vapaa-ajan ja tavaraliikenteen kokonaismäärää. Pääkaupunkiseudun pendelöntialue kasvaa. Liikenneinvestointien yhdyskuntataloudellinen osuus pysyy suurena. Raide- ja maantieliikenneväyliä koskevilla ratkaisuilla on suuri vaikutus yhdyskuntarakenteen kasvusuuntaan myös tulevaisuudessa.

Vaikutukset kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön

Tiivistäminen, rakennustehokkuuksien kasvu ja rakennuskannan uudistaminen muuttavat kaupunkikuvaa erityisesti nykyisillä kaupunki- ja taajama-alueilla. Muutokset kohdistuvat asukkaiden arkiympäristöön, joten vaikutukset ovat asukkaan kannalta merkittäviä. Muutokset voivat olla toteuttamistavasta riippuen ympäristön laatua ja kaupunkikuvaa kohentavia. Toisaalta saatetaan menettää kaupunkikuvallisesti ja rakennushistoriallisesti merkittävää rakennuskantaa, jolloin vaikutukset kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön koetaan kielteisinä. Toimintojen monipuolistuminen lisää mahdollisuuksia löytää vanhalle rakennuskannalle uusia käyttömuotoja, jolloin kaupunkikuvalliset muutokset ovat vähäisiä ja rakennuskulttuuriin liittyvää perintöä voidaan säilyttää. Rakentamisen keskittyminen nykyisen rakenteen yhteyteen tukee rakenteen ulkopuolisten peltoalueiden nykyistä maankäyttöä ja maisemakuvan säilymistä. Maisema-alueiden osoittamisella vaikutetaan aktiivisesti kulttuuriperinnön säilymiseen ja alueisiin kohdistuvien muun maankäytön aiheuttamien vaikutusten hallintaan.